

DOSYA EDITÖRÜ'NDEN

Toplum ve Hekim Dergisi'nin bu sayısını "göç ve sağlık" konusuna ayırdık.

Uzun bir süredir çıkarmak istediğimiz bu sayının hazırlık aşamasında önemi giderek artan ve milyonları ilgilendiren bu konuda yeterince çalışmanın yapılmadığını gördük. Kuşkusuz bu olgu "göç ve sağlık" sayısının çıkmasını da güçleştirdi.

Oysa günümüzde milyonlarca insan savaşların, çatışmaların olduğu kriz bölgelerinden, yoksulluğun giderek arttığı geri kalmış ülkelere, görece "barışın, huzurun" olduğu "gelişmiş" bölgelere, gelişmiş kapitalist ülkelere göçün peşindedir.

Dahası üzerinde yaşadığımız coğrafya aynı zamanda bir göçler coğrafyasıdır. Bu coğrafya 1900'lü yılların başındaki Ermeni tehcirinden, zorunlu iskan yasasına, 1990'lardaki Kürt sorunundan kaynaklı zorunlu göçten, tarımın üretimdeki ağırlığını yitirmesinden kaynaklı göçe kadar onlarca nedene dayanan büyük göçlere tanıklık etmiştir.

Göç etmek isteyenler gitmek istedikleri ülke ya da bölgelerde ikinci, üçüncü sınıf insanlar olacaklarının bilinciyle bu yolculuğa hazırlanırken, neoliberal burjuva devleti, geçirdiği yapısal dönüşümle, sermayenin talepleri yönünde göç sürecinde özel aktörlerin yer aldığı çok daha karmaşık dinamikleri yürürlüğe koyarak ucuz iş ve emek gücü olarak gördüğü bu kitleyi daha iyi sömürme ve kontrol etmenin planlarını yapmaktadır.

Son yıllarda gelişmiş kapitalist ülkelerde yaşanan kriz ve bu krizin sürekliliği göçmenlerin yaşam koşullarını daha da zorlaştırmakla birlikte göçmenlerin burjuvaziye karşı daha örgütlü ve daha sistematik mücadelesinin de yolunu açmıştır. Bu doğrultuda önümüzdeki dönemde göçmenlerin

Bülent Nazım YILMAZ*, Yasemin ÖZGÜN**

merkezinde olduğu antikapitalist bir mücadelenin daha da gelişmesi ve merkez kapitalist ülkeleri zorlaması kaçınılmaz olacaktır.

Göç konusuna eğilenler, bu konuda yazarlar göçle ilişkili artan sorunların, kapitalizmin üretim ve yeniden üretim süreçlerinde geçirdiği yapısal dönüşümden kaynaklı nedenlerinden çok, göçün sonuçları ve göçmenlerin sorunlarıyla ilgilenmektedirler. Bu yaklaşımın temel nedeni sorunun sivil toplum- devlet ekseninde ele alınması ve göçün sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesiyle çözülecek bir "insani" sorun olarak tanımlanmasıdır. Oysa sorun, siyasi bir sorun olup sorunun merkezinde daha fazla sömürü, daha fazla kar isteği, egemen ideolojinin yoksulların, ezilenlerin taleplerine, haklarına kapalı olması gelmektedir.

Sosyalizm ve işçi sınıfının örgütlü mücadelesinin zayıflaması ve umut olmaktan çıkması geri kalmış ülkelerde göçün ve göç isteğinin temel nedenlerindedir. Öte yandan Kuzey Afrika ülkelerinden Avrupa'ya göçün önünün AB'nin kriz ile birlikte göç politikasını sıkılaştırması sonucunda kapanmış olmasının gençlik üzerinde yarattığı umutsuzluğun bugün Ortadoğu ve Afrika'da gelişen halk hareketlerinin yükselmesindeki etkisi dillendirilirken; diğer yandan bu ülkelerdeki halk hareketlerinin başarıya ulaşması ve işçi sınıfının ağırlığını hissettirmesinin göçe merkezlik eden bu bölgelerden gelişmiş kapitalist ülkelere göçü azalttığı gibi tersine göçün yaşama geçireceği de beklenebilir.

Ülkemiz yakın tarihinde göçün temel sebebi Kürt sorunundan kaynaklanmaktadır. Kürt sorununu şiddet yoluyla çözeceğini sanan resmi ideoloji milyonlarca kürdün zorunlu göçüne, yoksulluğuna ve daha fazla ezilmesine sebep olmuştur. Zorunlu göçün yarattığı yakıcı sonuçların farkında olarak, sorunun çözümünün öncelikle Kürt sorununun barışçıl ve demokratik çözümünden geçtiğini bir kez daha vurgulamak gerekiyor.

*Toplum ve Hekim Dergisi Yayın Kurulu Üyesi

**Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

"Göç ve Sağlık" dosyamızın açılış yazısında Yasemin Özgün 1970'lerden sonra kapitalizmin geçirdiği yapısal dönüşümle beraber sermayenin uluslararasılaşması ve buna paralel olarak sosyal politikaların piyasa ve işletme tipi organizasyon ilkeleri çerçevesinde yeniden yapılanmasının siyasi bir olgu olarak göç üzerinde yarattığı dönüşümlere odaklanıyor. Özgün yazısında Avrupa Birliği'nin göç politikasına da değiniyor ve günümüzde devlet, sermaye ve göç edenler arasındaki ilişkilerin değişen doğası üzerinde duruyor.

"Yeni Dönem Kürt Göçmenleri: Kırılğan, İsyankar, Yaratıcı" adlı yazısında Özgür Sevgi Göral Türkiye'de oldukça fazla sayıda Kürt vatandaşının yaşamını derinden etkilemesine rağmen son yıllara kadar yeterince araştırılmayan bir konu üzerinde duruyor: 1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göç sonucu İstanbul'a gelen Kürt nüfusun, İstanbul'un sermaye birikiminin ihtiyaçları doğrultusunda geçirdiği kentsel dönüşümle birlikte yaşadığı "dışlanma pratikleri". Göral, yazısında kentsel dönüşüm ve Kürt göçü konularıyla ilgili genel bir takım analitik sonuçlar üzerinde dururken aynı zamanda bu sonuçları İstanbul'un Ayazma Mahallesi ve Bezirganbahçe toplu konutları örnekleri aracılığıyla sınamaya çalışıyor.

Nadide Karginer yazısında kadının mülkiyet ve emek süreçleri aracılığı ile oluşturduğu maddi deneyimleri üzerinde durarak bu deneyimlerin kadınların göç ile ilişkilerini kavramsallaştırmadaki önemini altını çiziyor. Karginer, kırsal kadının göç sürecinde en son hareket eden toplumsal grup içerisinde yer alması anlamına gelen "tarımın kadınsılaşması"nın özellikle 1980 sonrası Türkiye'sinde kadınlar için nasıl bir sömürü ve yoksullaşma süreci oluşturduğunu güncel deneyimler aracılığıyla aktarıyor.

Demet Özmen Yılmaz ve Nihan Ciğerci Ulukan küreselleşme sürecinde göç ve kadın emeğini ele aldıkları yazılarında artan kadın göçünün kuramsal nedenlerine değindikten sonra Doğu Bloğu'nun dağılmasıyla birlikte göç etmek zorunda kalan ve kayıt dışı, düşük ücret ve kötü çalışma koşullarına maruz kalan kadınların göç süreci, çalışma ve yaşam koşulları, ilişki ağları, sorunları ve gelecek ile ilgili

beklentilerini, derinlemesine görüşmelerle elde ettikleri bulgularla ortaya koyuyorlar.

"İç Göç ve Sağlık" adlı makalede Raika Durusoy ve Işıl Ergin göçü öncelikle bir sağlık sorunu olarak ortaya koyduktan sonra köylerin ve kentsel mekânların tarihsel ve sosyo-politik dönüşümü çerçevesinde Türkiye'de iç göç sürecinin 1945'lerden günümüze kadar geçirdiği dönüşümler üzerinde duruyorlar. Yazıda temel olarak farklı kategorilerde göç edenlerin maruz kaldıkları fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları ele alınıyor ve çözüm önerileri geliştiriliyor.

Hür Hassoy ve Aslı Davas'ın "Kaçak Göçmenler ve Sağlık" makalesinde dünyada ve ülkemizde düzensiz/ kayıt dışı/ kaçak göç olarak nitelenen olgunun ilk ortaya çıktığı dönemlerden bu yana geçirdiği dönüşüm ele alınıyor ve günümüzde coğrafi ve toplumsal olarak çizdikleri tablo üzerinde duruluyor. Ayrıca kaçak göçmenlerin çalışma koşulları ve bu koşullardan kaynaklı sağlık sorunları çarpıcı verilerle ortaya konuluyor.

"Göçmen" Kim?" Sorusundan Hareketle, Göçen Emeğin Zihinsel Sağlıkla İlişkisi" yazısında Nesligül Nilah Olgun göç edenin kendisini çevreleyen toplumsal yapının içinde "kim" olduğuna değinmenin önemini vurguluyor ve Türkiye'de köyden kente göç edenlerin karşılaştıkları işsizlik, kayıt dışı çalışma ve gecekondu bölgelerinde kötü barınma ve yaşama koşullarına tabi olma gibi nedenlerle yaşadıkları sosyal izolasyon vb. temel ruhsal sorunlar üzerinde duruyor. Ek olarak özellikle 1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yerinden edilen insanların yaşadığı 'ruhsal travma'yı örneklerle ele alırken, kapitalizmin emekçiyi bedensel ve ruhsal ihtiyaçlar açısından bir bütün olarak kendine bağımlı hale getirmeye çalışırken esasında dünyayla olan iletişimini koparmaya, aidiyet duygusunu yok etmeye çalıştığının altını çiziyor.

Son olarak Seçil Paçacı Elitok, Michael Richter'in "Geldiler ve Kaldılar: Almanya Türkleri'nin Yaşam Öyküleri" kitabını tanıtıyor. Kitap, Almanya'ya 1960'ların başında başlayan ve miktar/form değiştirerek günümüze kadar gelen göç olgusunu bireysel göç deneyimleri üzerinden aktarması açısından göç çalışmaları alanında son derece önemli bir yapıtı.